

VARGA GÁBOR

LOMBHULLÁSBAN IV.

1. Harang-méltató

Szeptember végén egyedi eseményt ünnepelhetett a Nagyvárad-olaszi Református Egyházközség gyülekezete. Több mint hetvenesztendős hiány után ismét egy öblös hangú nagyharang kondulásával toborozza híveit a Körös-parti templom. A világháborúban elrekvirált harang helyére új nagyharang került. A másfél tonnás hangszert – a megfelelő előzetes presbitériumi határozat alapján, népes várad-i küldöttség jelenlétében – augusztus 21-én öntötték Lázár Imre székelyudvarhelyi vállalkozó műhelyében, onnan szállították szeptember közepén Váradra s tették közszemlére csaknem tíz napon át a várad-olaszi református templom főbejárata előtt, hogy aztán szeptember 27-én, köszöntőbeszédekkel és ünnepi szavalatokkal is gazdagított istentisztelet elején, püspöki áldással felszenteljék, majd szeptember 30-án, hidraulikus daruval, a végső otthonába, az id. Rimanóczy Kálmán terve alapján 1884-ben felépített eklektikus templomtoronyba emeljék a díszes kivitelezésű új harangot... Mindez úgy zajlott, ahogy a rendezvények megszervezéséről szóló „nagykönyvben megírva vagyom”... Még a névadásról sem feledkeztek meg: az egyházközség egyik jótévőjének, Szeghalmy Bálint építésmérnöknek az emlékére az új szerzemény a *Szeghalmy-harang* nevet kapta. Szemet és szívet melengető ünnepség volt...

Csak egyvalamiről nem esett szó. A „kistestvérről”... Arról az alig nyolcszáz kilós kisebbik harangról, amely több mint hetven esztendőn keresztül meleg, jellegzetes, az egész belvárost belengő kongásával még a legsötétebb időkben is vigasztalásra hívta a megfáradtakat és megszorítottakat. Arról az egymagában maradt bronzöntvényről, amelyik másfél emberöltőn át hősiesen (és ha a zsúfolt padosorokra emlékezünk, igen csak sikeresen!) terelte egybe Nagyvárad belvárosának reformátusságát. Amelyiknek a sajátos, fülednek oly kedves zengésére hosszú évtizedeken át jómagad is mindig

VARGA GÁBOR próza- és drámaíró (1948, Nagyvárad). Vegyész mérnök, főkutató, az Irodalmi Kerekasztal titkára a hetvenes években. 1991-ig a Bihar megyei RMDSZ elnöke, majd államtitkár, az Állami Találmányi és Védjegyhivatal vezérigazgatója Bukarestben (1996–2003). Legutóbbi kötete: *A cselekvés ideje avagy micsoda tíz esztendő* (Várad, 2014).

felkerekedtél, hogy Isten neked szóló üzenetét meghallgasd... S amelyik veled együtt sírt, amikor alig 54 éves apádat az utolsó útjára kísérte, veled együtt ujjongott, amikor tizenegy esztendő múltán a fiadat megkereszteltetted, hogy újabb egy tucat év teltével a lelkedet emelje a magasba, amikor '90. március 15-én a bokrokból kiszabadított Szacsvey-szobrot megkoszorúztad.

Igen, ez az egymagában hősiesen helytálló „kistestvér is megérdemelt volna egy dicsérő mondatot. Biztos, meghálálta volna...

Mert ugye a harangnak lelke van...

(Nagyvárad, 2015. október 4-én)

2. Sylvania dicsérete

Íme, hát eljutottunk végre a „hepehupás, vén Szilágyba”. Abba a történelmi tájegységbe, ahol „hét szilvafa árnyékában” itt szunnyadt a KÖLTŐ lelke ezer évet – „Paraszt zsályaként aludt el / S bús krizantém-fürttel ébredt” –, s „Várt volna még ezer évet, / Míg idő jön a csodákra. / Óh, jaj” neki, „hogy fölébredt”. (*Ady Endre: Hepehupás, vén Szilágyban*). Abba a nagy múltú régióba, amely nevét – miként az Petri Mór *Szilágy vármegye története* című munkájából is dokumentálható – egyrészt a magyar *szil(fá)ból*, másrészt a latin *silvából* (tehát mindenképpen az *erdőből*) származtatja, amelyhez a középkorban gyakran használt *ágy* (azaz *víz*) földrajzi meghatározó is hozzáragadt: lásd *Halmágy*, *Hortobágy*, *Száldobágy* tulajdonneveinket... (Szemléletes példával szolgál Marosi István egrespataki református lelkész, aki 1684-ben így fejtegeti a vármegye nevének eredetét: „*Szilágy nevezete a deákból sylva, mert deákul esik Szilágy Sylvania.*” *Innen nevezik aztán Erdélyt Transsylvaniaiának, mégpedig azért, mert akik innen Erdélybe mennek, „a Meszes erdején azok transcendálnak”*... S amely régió, minden korántsem kedvező geográfiai adottsága, minden határvidék-jelleg ellenére, a honfoglalás óta a Duna-medencébe települt (menekült?, migrált?) magyarság egyik fontos, markáns egyedi jegyekkel bíró szállásterülete volt ezer éven át – és maradt mind a mai napig. Tudós professzorunk, Egyed Ákos írta: „*A Szilágyság egyike Erdély különös arculatú nagytájainak, a Kárpát-medence egyik legsajátosabb vidéke... alapján véve mindig elszigetelt tájegység maradt. Szilágyságban sok még a természetes kistáj, ahol a népi kultúra tovább megőrizte értékeit, mint legtöbb más tájegységünkben.*” Ahol a megmaradásért vívott mindennapos küzdelemben valóban *arany* keletkezett a *sárban*. Ahol a

múltba révedő tekintet „csak” olyan nevek fényoszlopával találkozik, mint *Ady Endre, Báthory István, Drágffy János, Wesselényi Miklós...* (Sőt, ha a szilágynagyfalui felmenőkre gondolunk, bizony-bizony a mi nagyszalon-tai *Arany Jánosunk* is ide soroltatik)... S ahonnan ugyanakkor mind a mai napig a szomszédos régiók nem is akármilyen szellemi utánpótlása származik (gondoljunk csak a Váradon élő szilágyságiak népes táborára...)

Igen, ennek a mindmáig élni akaró (és élni tudó!), hagyományaihoz szívósan ragaszkodó, a meghátrálás és az önfeladás fogalmait nem ismerő tájegységnek a történelmi, néprajzi és földrajzi adottságait felfedezni gyűltünk most itt össze Szilágycseh ezen hangulatos panziójában.

Meggyőződésem, hogy mindannyiunk okulására!

(*Elhangzott Szilágycsehn, 2015. október 9-én, az Európai Protestáns Szabadegyetem Erdélyi Köre évi konferenciájának megnyitóján.*)

3. Levél Frankfurtba

Darogij Nyikolaj Nyikolajevics!

Leveled rekordidő alatt – am zwölften Tag – megérkezett sarokházam postaládájába, s hogy azóta válaszolatlanul ott hever az íróasztalomon, az ezúttal kizárólag szubjektív okokkal (tulajdon, lassan már krónikussá váló trehányysággal) magyarázható. Nem tudom, mi az oka pontosan, téli fáradtság, általános életuntság, tény, hogy délutánonként csak tesztek-veszek a házban, este pedig, kilenc óra körül, a karoszékban esik le a fejem a tévé előtt. Így aztán, a többi tenni-valóimmal egyetemben, a te Briefedre esedékes válaszom megírását is egyre csak halogattam, halogattam egyik napról a másikra – míg aztán rá kellett jöjjenek, hogy ha azt akarom, hogy húsvét körül a kezembe kerüljön a jókívánságom, levelet kell írnom...

„Ez a tél is összeszáradt bennünk, / Úgy ittragadt”, parafrázálom sógorodat – ki, mint hallom, a nemzetszaporításban felette jeleskedik –, s ha akarnám, sem tudnám ennél tömörebben megfogalmazni az elmúlt két és fél hónap eseményeit, lúgosan és hugyosan, mint a Körös, ha már elvonulnak a nagy vizek, világrengető események és sorstragédiák nélkül, egyhangúan. Kelés – meló – ebéd – lecke – tevés – tévé – alvás: ebből a hét szakaszból tevődik össze mindennapi életünk. Hál’ Istennek, az Ady okozta stresszhelyzetek elmaradván a létalapunk biztosítva van, s még a konyhára sem lehet különösképp panaszkodni okunk, még nem halt éhen közülünk senki sem: úgy, ahogy, de megvagyunk... Sokkal rosszabb viszont a helyzet, ha a közművelődést kezdjük szemlélni: félelmetes, hogy minden megmaradás-érvelés mellett milyen következetes gyorsasággal falja fel az életünkből a hónapokat, éveket, s – volens-nolens – holnap, holnapután már le is húzhatjuk a redőnyt. Nem tudom, te ott Germániában hogy vagy vele, de én mindinkább úgy érzem magam, mint egy későn érkező utas, aki futván a gyorsuló vonat után kénytelen megbizonyosodni arról, hogy ez a szerelvény bizony nélküle kattog el. Ebbe a hangulatba nyilván sok minden belejátszik: a „hic et nunc” pillanatnyi konstellációja, az elment barátok hiánya, az egyre rosszabbul nyekergő üzlete-

im éppúgy, mint a tavaszi vitaminhiány. Kimondhatatlanul utálok a telet, ha egyszer újraszülethetnék, csakis a Bahama vagy a Tonga szigeteket jelölném meg bölcsőhelyemnek, minden mást úgy tekintenék, mint beavatkozást alapvető emberi jogaimba: a meleghez, a fényhez való igényeimbe. De hát reinkarnációról nincs szó, s így, tetszik, nem tetszik, itt kell hibernáljunk Európa peremén, itt kell figyeljük reggelente a munkahelyem ablakából, milyen irányba csapódik le ma reggel a hőerőmű füstje, melyik égtáj felől érkezik ma a főveszély.

Idehaza semmi újság. A fiúk megvannak, ki-ki húzza az igát, a többiek hangulata nagy általánosságban ugyanolyan, mint az enyém. Már az sem dob fel senkit, ha nagy ritkán összeverődünk. Ilyenkor mi is számba vesszük a hiányzókat, s ha ez számotokra ott kétezer kilométer távolságra megnyugvást jelent, bizony rendszeresen megállapítjuk, hogy ez meg az hiányzik. Úgy látszik, vannak dolgok, amikbe az idő vasfoga nehezebben mar bele. Vagy talán épp a szürkeség fokozza fel az elvárásainkat? Nem tudom, tény, hogy nemegyszer minden nevelési képességemet elő kell kotornom valahonnan a tudatalatti világából. S a felejtés nem következik be esztendőik múltán sem... Ez tényleg egy más generáció! (Pedig itt még nincs információs forradalom.) Mi lesz ebből? (Egyáltalán mi lesz velünk?) Az anyag mind több

és több, az elvárások szigorúbbak és szigorúbbak. Rossz belegendolni, hogy mi mindennel van már túlterhelve az agyuk. S csodálatos látni, hogy ők ezt észre sem veszik. A telefonszámlánk megnagyobbodott ugyan, de élvezet figyelni, milyen komoly pózával kommunikálnak hosszú-hosszú perceken át. Hiába, Nyikoláj Nyikolajevics, apák lettünk s apákként kell megtapasztaljuk a legillőbb dialektikus törvények (a tagadásnak és a tagadás tagadásának) a beteljesülését. Az egészben az a legpokolibb, hogy néha szabályos tudathasadási állapotba kerülök: apaként ordítok a kölyökre, mint egy sakál, mert úgy jön haza, mintha megtépázták volna, ugyanakkor valahol nagyon büszke vagyok rá, hogy nem olyan mulya, mint az édesapukája, s nem fél vitatkozni azzal a rohadt nagyobb korúval sem, s a leghatározottabb módon antipatikusnak találok azt a magamat, aki én vagyok, aki itt a szigorú szülőt szeretné ennek a szegény gyerekek megjátszani. Nem is beszélve arról, hogy – ha egy-két éve még vidáman lehetett pajzánabb dolgokat is csevegni virágnyelven a jelenlétükben – mára már hazaérkezvén ugyancsak fel kell tegyük a hangfogót... (Mi lesz még itt, te jószagú Jeremiás!)

Nejem annak rendje és módja szerint ápolja a váradi kultúrát – s mint kölcsönző-szolgáltatós tündér a legnyájasabb mosollyal jutalmazza a könyvet időre visszahozó jámbor olvasót. Szoktam ugyan neki néha kiselőadást tartani a könyvek terjesztésének felette fontos voltáról, de ez általában nem hatja meg és gyakran jön haza idegesen mindennapos konfliktusai miatt. Ezen idegességére most különben az szolgált okot, hogy az ősszel, több hónapon át bio-diétás életmódot folytatva, sikerült letornászni magából tíz kilót, aztán most, zöldségek kifogyván, igencsak aggódik az esetleges visszahízása miatt. Az egész fogyunk, nem fogyunk szindrómának különben leginkább Máté látja a kárát – néha még a szomszéd sarkon is hallani lehet, milyen gyermeknevelés folyik az otthonunk falai közt. (Még jó, hogy ezek általában ellentétes fázisban tevődnek fel, s így mindig van valaki, aki megmenti ezt a szegény kölyköt az idegbajos szülőapja/ szülőanyja karmai közül.) Hogy milyen sikerrel, az már teljesen más kérdés...

Itthon különben nagy készülődésben vagyunk. A nyáron szeretnénk egy rövid Urlobot a Schwarzes Meer küstén eltölteni.

ni. Persze ehhez is, akárcsak Montecuccoli szerint a háborúhoz, három dolog kell: pénz, pénz és pénz – úgy-hogy jelenleg éppen nagy pénzfelhalmozó portyázásokat tartunk, hogy még idejében le tudjunk foglalni valami tisztességes szobát. Csemeténk nagyban készül a Pontus Euxinusszal való találkozásra – szegény, ha tudná, milyen hót unalmas lesz, biztos nem gyötörné naponta az agyát a különbenél külön ötleteivel (csikóhalat akar hazahozni, vízelemzést akar végezni a Deltában, hajózni a tengeren stb. stb...) Pillanatnyilag ez köti le képzelőerejét – még az olvasgatást is abba-hagyta (amit különben csodálok!), annyira készül a nagy kalandra, ami előtte áll (s ami miatt előre sajnálom, mekkorát kell majd csalódnia).

Két hét múlva folytatom. (Szégyen, gyalázat – de miután félbe kellett szakítanom bokros házimunkálataim és alkalmi látogatóim miatt, csak most, ünnepek múltán jutottam olyan állapotba, hogy asztalhoz üljek.) A locsolkodást szerencsésen átvészeltük, egyedül csak a húsvéti hangulat volt az, ami többnyire mindenütt híjával találtatott. Az okokat, ha hallhattál mostanában valamiket felőlünk, magad is sejtetheted. Egy kicsit felgyorsultak az események körülöttünk (sajnos nem jó irányba!), s úgy tetszik, holnap-holnapután a Történelem szemléleiből szereplőkké léphetünk elő... (Amely előléptetés úgy hiányzik nekünk, mint kecskének a kés!) Ez az állapot kihat ünnepeinkre éppúgy, mint hétköznapjainkra, s megélése megviseli mindannyiunk idegeit...

A tengert azóta sikerült elrendezni. Július 19–31. között a Neptun üdülő strandján fogunk unatkozni. (Életemben először megyek ilyen vakációra!) Ha az idő tájt arrafelé járnátok – mit lehet tudni? kicsi a világ! –, néminemű „Perla Prahovei” sörösüvegeknek ki lehetne tekerni a nyakát. Más egyebet mit fogok ott csinálni e vitathatatlanul hosszú tizenkét nap alatt, azt el sem tudom képzelni. De ne áltassuk magunkat előre, még beüthet egy újabb Csernobil is addig, más egyébről nem is beszélve. Napszúrás, vérhas, tífusz stb. Egy kis szerencsével bármelyiket kifoghatjuk.

Most különben vakáció közeledik, s családom nagy előkészületben van. Mennek elernyedni Ernyébe. Csemetémen ugyan nem fedezem fel a tomboló örömujjongás megnyilvánulását, de anyósoméék úgy várják, hogy Isten elleni véték volna nem hazavinni. Mióta sógoroméék áttették székhelyüket 251 km-re Oradeától (elképesztő, de már csak így szabad leírni nyilvánosan!), azóta meglehetősen összerokkantak magányukban. Így hát, amikor csak tehetjük, nekünk kell hazaugornunk hozzájuk. Szomorú állapot, és sajnos semmi épkezláb megoldás pillanatnyilag nem kínálkozik.

A magam részéről ezzel a darogiii tovarisi i druzijával fejezem be a helyzetismertetésemet: a kezem is kifáradt már. A többit a képzelőerőtökre és az információitokra bízom. Még egyszer elnézést a hosszas hallgatásért, de ahogy vénül az ember, egyre trehányabbá válik. Mea culpa! Mea culpa! Mea maxima culpa! Reméljük, következő alkalommal jobb hangulatban találtok.

Vigyázzatok magatokra! A legifjabb Török leánynak nyugodalmatlan álmodat, a legfrissebb folytatásodnak barackot a fejére, Lodynak sok-sok türelmet és energiát kívánunk a

mindennapok küzdelmeiben, neked pedig, vén gazember, azt, hogy mielőbb lássuk egymást és szopogassunk el némi szerves hidroxil-gyököket. (Persze csak módjával, ahogy magunkfajta tisztos családapákhoz illik...)

Mindannyiatokat változatlan szeretettel hazavárva maradunk a régi barátsággal

GÁBOR ÉS HAJNI

Kelt Nagyváradon, 1988. április 7-én

P. S. Igaz is, mikor jártok errefelé?

Szerzői utóirat: Török Miklós egykori sorstársam és jó barátom, a '70-es évekbeli Nagyvárad kulturális életének prominens személyisége (amúgy író és bábszínházi ügyelő, vakinstruktor és táviratkihordó, szobafestő, majd patkány- és féregirtó), a legendás Ady Endre Irodalmi Kör vezetője tagja, – a teljesség igénye nélkül – az *Aranyhalaim*, a *Kutyadolgok*, a *Rendzavar*, az *Égszínkék rózsák pedig nincsenek*, az *Időszámításaink közben* című kötetek szerzője 2016. január 19-én töltené be a hetvenet.